

AMICS DE L'ART ROMÀNIC

Filial de l'Institut d'Estudis Catalans

Delegació de SABADELL.

ROMÀNIC del VALLÈS. ①

Curs 1889-90. 3.-Visita a Granera: Castell i Església de Sta Cecília. *Moianès*
El Villar: Torre i Ermita. *V. IOR*

GRANERA. El castell i poble de Granera, (cap del municipi del mateix nom), pertanyen a la comarca del Vallès Oriental. En la Geografia Comarcal de Catalunya (1), en canvi, el trobem en la comarca del Bages, dins d'una subdivisió territorial anomenada Moianès; per tal motiu manifestem la nostra protesta, ja que si oficialment no és així hauria de constar almenys en l'índex del volum corresponent al Vallès, en no fer-ho dona una falsa informació a qui el consulti.

El terme de Granera és de terreny trencat i boscós amb poc espai per a cultius i al no tenir quasi cap indústria el fa poc habitat; està situat en un altiplà entre 600 i 900 metres d'altitud, (altura màxima en les proximitats del Serrat de les Pedres de 954 m, en l'extrem est del terme). En l'extrem SW, en l'anomenat Collet dels Tres Senyors, coincideixen els termes municipals de tres comarques: Granera (Vallès oriental), Móra (Bages) i St Llorenç Savall (Vallès Occidental). L'única carretera d'accés a Granera és la de Castellterçol a Granera (10 Km).

CASTELL de GRANERA. Dalt d'un turó a 824 metres alt, a l'extrem sud de la Carena del Castell que en l'altre extrem (nord) té el puig "El Castellar" (833 m), sobresurt destacada la mola del castell, donant la impressió d'ésser encara en ús. No és així desgraciadament ja que l'interior està bastant enrunat, si bé es podria recuperar fàcilment. En la carena que per migdia porta al castell hi ha el poble formant rengleres de cases. En un serrat proper hi ha l'església parroquial de St Martí i en la unió dels dos serrats i final de la carretera de Castellterçol l'església de Sta Cecília.

La primera referència documental sobre el castell és una donació al Monestir de St Cugat del Vallès datada en 25 de Març de 983, feta per Belido, de tot el que té o ha de tenir "in terminio castrum Granaria" (2). (Ilatí, Granaria = Graners). En 1023 la comtessa Ermesenda apareix com a senyora del castell, aquest entre tota una sèrie de castells, els quals afirma posseir no solament pel

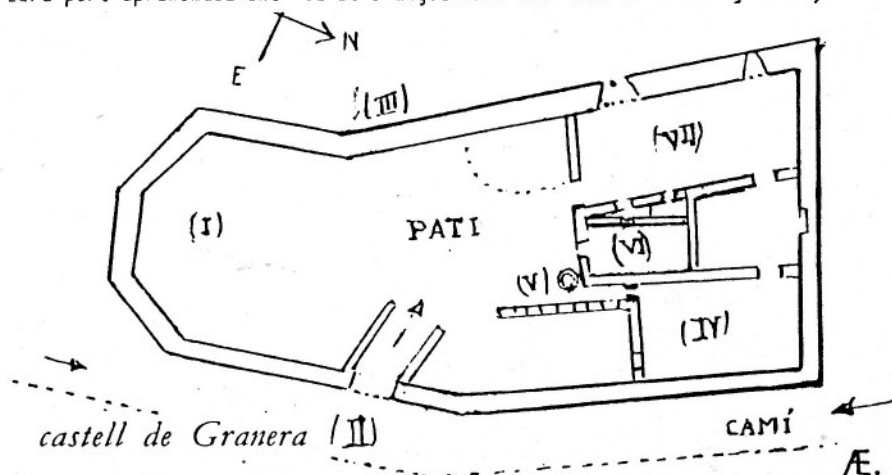
testament del seu marit, Ramon Borrell I (mort en 1017), sinó també com a dot del seu casament, (celebrat abans de 1001), (3). En 1146 Bernat Guifré de Balsareny deixa en testament el castell a la seva filla Guisla. En 1160, Berenguer Reverter -especialment vinculat amb el castell montserratí de la Guardia-, encomana el castell de Granera a Arnau de Montserrat, (4). Al segle XIII és torna a trobar sota el domini immediat dels comtes-reis, així en 1284 el rei Pere el Gran, féu mandat als sots-veguers de Manresa i Moià d'exercir la jurisdicció en el castell i terme de Granera. Aquí deixem la història del castell en el període romànic, (per prosseguir-la vegi's (5)).

L'accés al castell es pot fer pel camí carreter, que voreja el poble per la part de llevant i arriba al castell pel nord, (per la carena), després de passar el pou de gel, o bé per una drecera que comença al camí carreter al costat de l'última casa del poble.

La planta del castell (vegi's croquis adjunt, no és un plànol a escala), s'adapta a una base de roca de bastant alçària, i forma aproximadament un rectangle deformat, amb el costat llarg orientat de N-W a S-E. Al costat sud hi ha una gran torre (I) de forma prismàtica octogonal però que a l'exterior no presenta més que 5 cares, en estar unit a les muralles del recinte. La paret del sud-est està formada per dos trans en angle obtús, en el primer hi ha l'única porta d'entrada (II), a la qual arriben dos camins empedrats, en direccions oposades i de forta pendent.

La muralla del costat sud-oest, també en angle, presenta per superar una gran escletxa en la roca base, un triple arc en degradació (III), el fons del qual s'obria una poterna que per un camí soterrani portava al centre del pati del castell. Aquesta paret també té les úniques dues finestres del castell, (la finestra de la paret nord-oest és moderna). Tots els murs són construïts amb bons carreus de pedra grisa i presenten gairebé el mateix aspecte.

Segons Monreal-DeRiquer (6), "s'hi poden distingir dues èpoques principals: una tercera part aproximadament -la de l'angle nord-est- deu ser del segle XII,

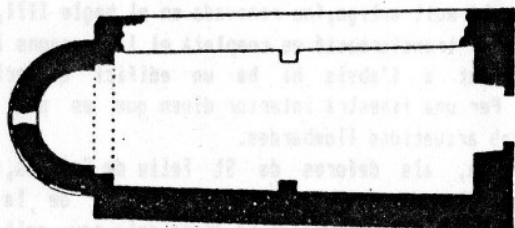

mentre la resta correspon a una reconstrucció del XIV. Això en línies generals

perquè de fet és impossible establir una cronologia correcta". La porta d'entrada (II) és de mig punt i adovellada. En entrar, entre dos murs arruïnats, s'arriba al que degué ésser el pati central o d'armes, tancat davant nostre per uns murs que van d'est a oest i que divideixen el castell en dues mitats; unes parets perpendiculars a aquests murs el segmenten en tres recintes. El de la dreta (IV), potser el més antic, és una estança rectangular coberta amb volta de canó en força bon estat. En el centre, al costat del brocal de la cisterna (V), hi ha la capella, sens dubte obra feta al segle XVII; a dins, en una excavació antiga es veuen uns murs d'una edificació anterior. A l'esquerre del pati una porta dona accés a la que fou la gran sala del castell (VII), rectangular i d'època gòtica. Era coberta amb embigat sobre mènsules de pedra que encara es poden veure. En la paret de migdia-ponent es poden veure dues finestres amb els corresponents festejadors, una de gran dividida per una columna, avui desapareguda i l'altra més petita. Sota l'ampit de cada finestra hi ha una sagetera. El mur de la banda oposada presenta una porta de mig punt que comunica amb una habitació irregular molt estreta amb una finestra que dona a la capella i una altra porta que comunica amb una sala situada darrera de la capella.

Per un mur inclinat que fa d'escala es pot pujar sobre la sala amb volta (IV), i d'allà dalt es pot seguir, en part, el camí de ronda de la muralla a la qual tan sols li falten els merlets. En l'angle nord-oest hi ha les pedres sobresortints d'un matacà. Si el dia és bo el panorama es esplèndid. Tot el castell té sageteres senzilles a totes les cares.

SANTA CECILIA de GRANERA. Anteriorment s'ha indicat la situació un xic apartada del poble, al costat del cementiri parroquial creat aquí en 1892,

SANTA CECILIA de GRANERA.

(recordeu que l'església parroquial és St Martí). Es una església petita d'una sola nau amb volta de canó i absis semicircular, decorat amb parelles d'arcuacions entre lesenes formant cinc faixes; en la central s'obre una finestra de doble esqueixada. Sobre les arcuacions hi ha una cornisa de pedra poc motllurada. La construcció s'atribueix al segle XI, però no hi ha cap documentació. A Pladevall (1) la suposa aixecada en un alou donat a Sta Cecilia de Montserrat el 971, no obstant hi ha la relació amb Montserrat, de Berenguer Reverter, senyor del Castell de Granera, documentada en 1160, (4).

L'església que en 1913, segons Mn Gudiol, ja tenia la volta clivellada es va enrunar i pel vols de 1950 subsistia solament l'absis i la paret nord. Després es feren obres de consolidació i finalment la restauració total, retornant al culte en 5 de setembre de 1976.

Les pintures. Del llibre de R.Vall-A.Masvidal, (7) extractem el següent: " Mn Gudiol en la seva visita (1913) descobrí en l'absis les restes d'una decoració pictòrica. La part conservada presenta el Pantocràtor assegut en un sol encoixinat, en actitud de beneir i encerclat per una mandorla de grans dimensions, sobre la qual té posats els seus peus nus. A cada costat de la mandorla hi ha dos àngels, amb els braços enlaire, de manera que les seves mans arriben a tocar-la. L'execució és molt rústega, els àngels no fan pas la impressió d'estar en una serena adoració del Senyor, sinó més aviat d'estar presos d'un fort astorament. El cromatisme de la pintura és també senzill; dos colors ocre i sangre". En el treball també de Mn J.Gudiol (8) ademés és descriu que "en la part baixa, en dos espais gairebé triangulars, es veien ocupats per quatre àngels, dos a dos, els uns drets i el altres flectant un genoll, tots amb les ales esteses i les mans alçades, en actitud de sostenir la gloriosa aurtola que circumdava la figuració del Déu Omnipotent, Mestre i Senyor de totes les coses".

La datació de les pintures és motiu de controvèrsia, així Joan Sureda, (9), indica que "la rudimentarietat de la línia ha fet pensar en una data primera, segle XI, però a causa de l'estat en què es troba, no és fàcil de determinar; pel seu anhel de monumentalitat caldria pensar en una obra primitivista propera a algunes manifestacions rosselloneses com és ara la de Marcévol". En canvi Xavier Barral (10) considera que les pintures de Granera, de Montaeló i de Casanoves del Rosselló, que s'han atribuït a vegades al segle XI, son en realitat posteriors.

L'església parroquial de Sant Martí de Granera en el serrat de l'altra banda del castell, és també molt antiga, fou renovada en el segle XIII, ampliada en el 1613, i la seva transformació es completà el 1774 segons la data del portal de migdia. Recolat a l'absis hi ha un edifici que actualment és l'ajuntament del poble. Per una finestra interior diuen que es pot veure una part del primer absis amb arcuacions llombardes.

El Villar. La masia, als defores de St Feliu de Codines, és una gran construcció, amb torre circular de defensa. Un xic distant de la casa hi ha l'ermita dedicada a la Mare de Déu del Villar. Es d'una sola nau molt senzilla, absis semicircular, (segle XII ?). Reconstruït en 1799. (11).

Bibliografia: 1.-Antoni Pladevall, Gran Geografia Comarcal de Catalunya, T-2, pàg.204.; 2.- Cartulari de Sant Cugat del Vallès, doc.nº151.; 3.-Santiago Sobrequés, Els Grans Costes de Barcelona, pàg.22.; 4.-Cartulari anterior, doc. 1030.; 5.- P.Catalá-Roca. Els castells catalans, T-2, pàg.219.; 6.-L.Monreal-De Riquer, Els castells medievals de Catalunya. T-2, pàg.221.; 7.- R.Vall-A.Masvidal, El Romànic del Vallès, pàg.226.; 8.- Mn Josep Gudiol, Els Primitius, pàg.282.; 9.- Joan Sureda, La pintura romànica a Catalunya, pàg.387; 10.- Xavier Barral, Les pintures rurals romàniques d'Olerdola, Calafell, Marnellar i Matadars, pàg.122.; 11.-R.Vall-A.Masvidal, ob.cit.pàg 138.

Sabadell 28 de Gener de 1990. A.Estapé.